

ВІДДІЛ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Колектив відділу світової літератури під керівництвом д.ф.н. Н. Овчаренко за останні п'ять років плідно працював над сучасними та актуальними темами літературознавства. Вони втілилися у двох напрямках досліджень, а саме: "Історія в літературі – література в історії: історичний дискурс в зарубіжних літературах ХІХ–ХХ ст." (2011–2013 рр.) та "Імперіалізм, колоніалізм, мультикультуралізм у світовій літературі ХІХ–ХХІ ст.: візії та ревізії" (початок роботи над темою 2014 р.).

Тема колективної наукової розвідки "Історія в літературі" присвячена популярній та важливій для сучасного західного літературознавства проблемі – переоцінці, реінтерпретації, часом "деканонізації" історичних подій. А отже, формулювання дискурсивних, естетико-стильових, поетикальних особливостей художніх творів на історичну тематику. Це багатоаспектне дослідження, матеріалом якого слугують найрепрезентативніші твори представників різних світових літератур – Німеччини, Швейцарії, Франції, Канади, Японії, Англії. За всієї різноманітності художнього матеріалу, широко поданого в діахронії та синхронії, дослідження структурується довкола центральних взаємопов'язаних патернів – нового історизму, альтернативної історії, генераційної ідентичності.

Науково-дослідна тема "Імперіалізм, колоніалізм, мультикультуралізм у світовій літературі ХІХ–ХХІ ст.: візії та ревізії" стає логічним продовженням попередньої теми та полягає у з'ясуванні особливостей функціонування, розвитку та типології історичного дискурсу в зарубіжних літературах ХІХ–ХХ ст. Це пов'язано не тільки з різким зростанням потреби сучасної культури у дослідженнях категорії історизму, що в контексті вітчизняної соціокультурної ситуації набуває додаткової ваги у зв'язку з ідентичнісними пошуками української національної свідомості та її рухом до самовизначення на географічній, історичній та культурній картах; а й з необхідністю синхронізації вітчизняного літературознавства з сучасною світовою гуманітаристикою, для якої дослідження історичного дискурсу є одним із пріоритетних напрямів.

У рамках науково-дослідних тем за п'ять років були видані індивідуальні монографії співробітників, у яких з'ясовуються особливості функціонування, розвитку та типології історичного дискурсу в зарубіжних літературах ХІХ–ХХ ст.: Н. Овчаренко "Парадигма пам'яті: канадський дискурс (творчий портрет Тімоті Ірвінга Фредеріка Фіндлі)" (2011); Д. Дроздовський "Меридіан розуміння" (2011); О. Чертенко "Життя у фрагменті: проза Макса Фріша між ентузіазмом і сумнівом" (2012); О. Романова "Кіноромани А. Роб-Грійє (Аспекти синтезу мистецтва)" (2012); Ю. Осадча "Японська еґо-проза ватакуші-шьосецу: теорія, генеза, сучасний контекст" (2013); О. Романова "Образ Середньовіччя. Нариси про французький історичний роман" (2014); "Цубоучі Шьойо. Сутність художньої прози" (книжка вийшла у перекладі з японської, з передмовою і коментарем Ю. Осадчої, 2015).

Співробітники відділу Н. Овчаренко, Ю. Осадча, Д. Дроздовський, О. Романова ведуть активне наукове життя та беруть участь у проведенні та організації конференцій, конгресів, тематичних семінарів, літніх шкіл. При відділі працює Центр германістики та Центр досліджень літератур, мов і культур Японії, Кореї та Китаю. Співробітники відділу регулярно проходять наукові стажування в університетах Німеччини, Великобританії, Японії, Франції. Ю. Осадча є керівником Центру сходознавства та членом Європейської та Української асоціації японістів; О. Романова та Д. Дроздовський є членами Світової асоціації літературознавчої компаративістики.

Співробітники відділу здійснюють кураторство і наукове консультування літературної секції Київської і Всеукраїнської МАН, беруть участь у рецензуванні підручників з зарубіжної літератури для шкіл. Н. Овчаренко керує кандидатськими дисертаціями аспірантів відділу. За п'ять років у відділі захищено п'ять кандидатських дисертацій з історії світової літератури.

Видавнича діяльність відділу досить різноманітна. За редакцією Є. Волощук та О. Чертенка вийшла серія книжок "Понад кордонами. Студії німецькомовної літератури". Ю. Осадча є співупорядником хрестоматії з японської літератури та

японської поетики “Японська література: Хрестоматія. – Т. III (XIX–XX ст.)” (2012); “Японська поетика” (разом із І. Бондаренком) (2013); Бондаренко І. П., Осадча Ю. В. Японська література. Курс лекцій. Ч. 1: давній і класичний періоди (2014). О. Романова є співупорядником та дописувачем журналу “Revue des Études Slaves” Інституту слов’янських досліджень у Сорбонні, Д. Дроздовський виконує обов’язки редактора журналу “Всесвіт” та є науковим редактором 12-го тому “Історії української літератури” (під керівництвом акад. В. Дончика).

З травня 2016 р. до складу відділу світової літератури як сектор включено відділ слов’янських літератур. Створений у 2009 р. під керівництвом д.ф.н. П. Михеда, відповідний відділ продовжив наукові традиції, започатковані з 1945 р. відділом російської літератури та з 1956 р. відділом славістики та балканістики, на чолі яких в різні часи були такі відомі науковці як акад. М. Гудзій, акад. Г. Вервес, акад. І. Дзеверін, член-кор. Н. Крутікова, д.ф.н. Д. Чалий.

У центрі уваги наукових співробітників відділу – актуальні проблеми слов’янських літератур XVIII – XXI ст.

Дослідженню історичного буття текстів Гоголя в літературі XX–XXI ст. присвячена колективна праця “Гоголівський текст в літературно-критичній думці XX–XXI ст”. Вона відкрила перспективні шляхи осягнення феномену М. Гоголя на матеріалі російської, української та польської літератур і культур XX–XXI ст. У наукових розвідках, що увійшли в планову тему, був наданий системний аналіз життя гоголівських текстів у літературі і культурі XX–XXI ст.

“Особливості рецепції класики та історична динаміка канонів у слов’янських літературах XVIII–XXI ст.” – у цій праці були досліджені різні художні явища у слов’янських літературах в аспекті їх корелятивних зв’язків із каноном та історичної динаміки формування й оновлення канону. Враховуючи те, що друга половина XX та початок XXI ст. – це доба суцільного руйнування канонів у класичному розумінні цього терміна, важливим завданням є дослідження того, як (якими шляхами) передається класична спадщина у добу постмодернізму. Високий фаховий рівень дослідження, його цілісність та новаторство було втілено у науковому збірнику “Буття канону: збірник наукових праць”.

Нині триває новий науковий проект (з травня 2016 р. вже в рамках відділу світової літератури) “Слов’янські літератури в світовому культурному контексті: універсальне й індивідуальне”. Колективна праця відділу присвячена дослідженню тяжіння до індивідуалізації в соціально-політичних і культурних процесах у сучасному світі і в різних слов’янських літературах. Саме цей напрямок розвитку культури – від тотальної універсалізації до індивідуалізації – визначає сучасний стиль епохи. Різноманітні прояви цього процесу у літературах слов’янського світу окреслять проблематику колективного дослідження. Обстеження сучасних слов’янських літературних явищ під кутом сформульованих гіпотез і методологій дозволить дати уявлення про характер і тенденції літературного і культурного розвитку слов’янських країн у світовому художньому контексті.

Плідною та різноманітною була видавнича діяльність відділу.

Уперше в українському літературознавстві було підготовлено багатотомне видання творів М. Гоголя українською мовою. Співробітники відділу написали наукові коментарі та примітки до 7 томів творів Гоголя, які побачили світ у видавництві “Наукова думка”. Також вийшли друком монографії та дослідження:

М. В. Гоголь. Розмисли про Божественну Літургію. Духовна проза / переклад Т. Михед; упор. П. Михед; наук. коментар Т. та П. Михед (2011); Н. Колосова. Загадка-ответ. О литературе и культуре 1920-40 годов” (2011); Збірка наукових праць “Благородний вимір наукового подвижництва”, присвячена постаті Н. Крутікової (2012). Відп. ред. – Н. Сквіра; Тарас Шевченко в критиці. – Т. 1. Прижиттєва критика (1839–1861). Коментарі за участі П. Михеда (у співавторстві). За заг. ред. Г. Грабовича (2013); Л. Генералюк. Екфразис: Вербальні образи мистецтва (2013) (у співавторстві). До англомовного видання творів Шевченка Shevchenko: the Artist as Poet and Poet as Artist // The complete Kobzar by Taras Shevchenko / Translated from the Ukrainian by P. Fedynsky (London, 2013) Л. Генералюк

написала передмову. П. Михед. “Гоголь-гимназист в мемуарній літературі” (2014) (у співавторстві). Л. Генералюк – монографія “Святим дивом сяють храми Божі...” Храми України в малярстві, поезії, прозі Шевченка” (2013); Г. Улюра. Пострадянська жіноча проза як соціокультурний і літературний проект (на матеріалі російської літератури). Монографія (2015); Колективне дослідження “Буття канону: збірник наукових праць / Відділ слов’янських літератур Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України; упор. Н. Сквіра; відп. ред. П. Михед (2016).

Науковці відділу постійно беруть активну участь у міжнародних проектах вивчення слов’янських літератур. Високий професійний рівень досліджень співробітників відділу був відзначений міжнародними, державними та науковими преміями: П. Михед отримав Міжнародну премію “М. В. Гоголь в Італії”, Н. Сквіра – літературно-мистецьку премію ім. М. В. Гоголя (2011 р.). Міністерства освіти та науки України, а також премію НАН України для молодих учених (2011 р.). М. Гоголя – лауреат премії ім. Соломії Павличко для молодих науковців у 2013 році за серію наукових статей про прозу Д. Кіша. Крім наукової роботи, співробітники відділу є активними учасниками різноманітних програм Міністерства освіти та науки. Це – постійна участь у роботі МАН України, консультації, участь в конкурсних комісіях, рецензування нових підручників. Подякою Департаменту освіти і науки Київської обласної державної адміністрації за участь в роботі МАН у м. Біла Церква відзначена Н. Єржиківська.

Відділ світової літератури наслідує традиції школи українського літературознавства, постійно працює над розширенням кордонів наукових досліджень та інтеграції української наукової думки у світову філологію.

Світлана Кучерявенко, Ольга Романова

